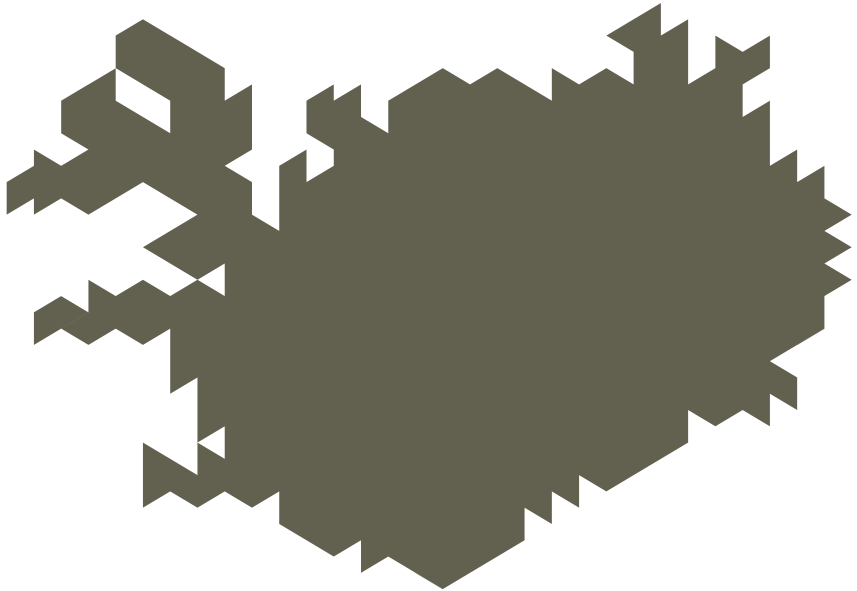

JURAJ KUŠNIERIK

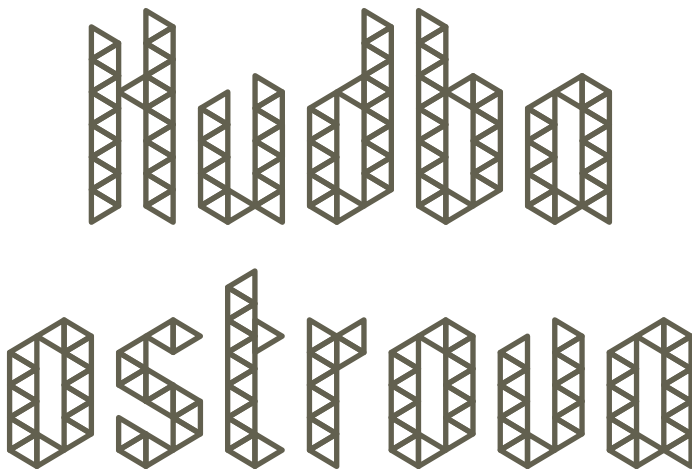

Artforum

Juraj Kušnierik
Hudba ostrova

Copyright © Juraj Kušnierik 2011
Design & Layout © Janka & Palo Bálík 2011
Copyright © Artforum 2011

Túto knihu som napísal z lásky k Islandu a k jeho hudbe.

Nebola by vznikla bez Arny a jej rodiny, ktorá sa stala mojím islandským domovom, bez nezištnej a láskavej pomoci Runólfura, Jóna Kristinna, Asiho, Eldara a Kariho, ktorí mali pre mňa vždy toľko času, koľko som len chcel, a preto im patrí moja veľká vďaka.

Kľúčovými postavami v tejto knihe sú islandskí hudobníci: Benni, Einar, Sindri, Valgeir, Mio, Örvar, Silla, Hildur, Gunni, Lóa, Arni, Sindri, Halldór, Lovísa, Emiliana, Kristján, Ólöf, Pétur, Ólafur, Janus, Jóhann a zopár ďalších – takk fyrir, priatelia!

Fridrikovi ďakujem za príjemný deň v Tepliciach, za skvelý večer v Reykjavíku a za filmy, ktoré ma vždy tak presne trafili, Halle za vovedenie do islandskej politiky a Andrimu Snaerovi za Draumalandid.

Špeciálne poďakovanie patrí Mirovi za priateľstvo a všemožnú pomoc, ktorej bolo veľmi veľa, Lene, Lajosovi, Veronike a Ctiborovi za fotky, Mišovi, Gešovi a celej Pohode za nadšenie a priateľstvo, Miškovi a Janke za podporu, Palovi a (inej) Janke za to, že z mojich textov urobili peknú knihu, Zuzane za to, že sčítateľnila moje vety a opravila chyby a všetkým kolegom z .týždňa za to, že mi umožnili chodiť na Island a vždy, keď som sa vrátil, boli ochotní počúvať moje zážitky.

Nakoniec a najviac ďakujem Natálii. Jej patrí táto kniha.

Sen
Islande

Znovu sa mi snívalo o Islande.

O čo presne išlo, neviem. Len na cestu z letiska v Keflavíku do Reykjavíku si spomínam: vľavo hrozivo vyzerajúce more, vpravo neobývateľné lávové polia, v diaľke syčiaca para. Predo mnou a za mnou vysvietená štvorprúdová cesta. A v diaľke najmenšie veľkomesto na svete.

Myslím, že tam bola aj úzkosť človeka snehom a vetrom uväzneného v Severných fjordoch a dlhá, nervózna cesta autom zo severu na juh ostrova.

A možno aj pohľad cez okno na Austurstræti. A horúci bazén vo Vesturbæjarlaugin pod mrazivo sivou oblohou. A Sigur Rós v Laugardalshóll a FM Belfast v NASA a Lay Low v Listasafn Reykjavíkur a Ghostigital v Tjarnarbíó. A možno aj Ási, Kari, Einar a Fridrik. A možno aj Mio v Greenhouse Studio a Valgeir v Kaffibarinn. A Hressó, Sódóma, Kaffismidja a Idnó. Možno nie všetko naraz...

Možnože sa mi nakoniec snívalo len o tej ceste z letiska a všetko ostatné som si k tomu primyslel až po zobudení.

Ale že sa mi o Islande často sníva, to je fakt.

Podobne ako celá Škandinávia, aj Island sa mi od detstva zdal nesmierne príťažlivý. Čistý. Vikingský. Bezpečný. Divoko krásny. A páčila sa mi jeho zástava: červený škandinávsky kríž s bielym lemovaním na tmavomodrom pozadí.

Prvý Islandán, ktorého som zaregistroval, bola Islandanka. Björk. Páčila sa mi už v skupine Sugarcubes, a keďže som mal vtedy rád hlavne rýchlu a rytmickú hudbu, trochu ma sklamal jej sólový *Debut*. Áno. Hanbím sa za to a nech je fakt, že som sa neskôr stal oddaným fanúšikom Björk, islandskej hudby a islandskej kultúry, pokusom o neskoré, ale úprimné estetické pokánie.

Úspech Björk som považoval za exotickú náhodu.

Potom sa objavili Sigur Rós. Ani oni ma zo začiatku neoslovili – dlhé skladby, strašne vysoký spev, nezrozumiteľné texty, bizarná „umeleckosť“ celého projektu (albumy bez názvov, tajomná grafika, neznesiteľne patetická vážnosť).

Konvertitom som sa stal až na Islande. Cestou do Damašku sa mi stal festival Iceland Airwaves v roku 2007 a nestráviteľné množstvo islandskej hudby, ktoré sa mi na ňom natlačilo do uší (a kilá cédečiek, ktoré som si odtiaľ priniesol). Ako je možné, že medzi 318 tisíckami ľudí dokáže vzniknúť taká silná a pestrofarebná hudobná scéna? Ako je možné, že národ počtom obyvateľov porovnateľný s Košicami dá svetu niekoľko špičkových elektronických, metalových a punkových kapiel, viacero originálnych pesničkárov a pesničkárrok a k tomu ešte také unikáty ako je múm, Amiina, Agent Fresco, Seabear, Bloodgroup, FM Belfast,

Apparat Organ Quartet, Rökkuró, Hjaltalín, Ólöf Arnalds, Ólafur Arnalds, Valgeir Sigurdson, Emilian Torricini, alebo už spomínaná Björk či Sigur Rós? A okrem toho spisovateľov, ako je Sjón, Ólafur Gunnarsson, Arnaldur Indridasson alebo Jón Kalman Stefansson? A filmárov ako Fridrik Thór Fridriksson alebo Baltasar Kormákur? A niekoľko špičkových výtvarníkov, dizajnérov a módných návrhárov...

No ako je to možné?

Chodím na Island štyri roky, ako takého fanatika ma zaujímajú všetky možné správy o tomto ostrove, čítam všetky knihy islandských autorov, ktoré vychádzajú v českých, slovenských a občas aj anglických prekladoch, objavujem ságy, sledujem islandské filmy, držím palce futbalovým klubom, kde hrá nejaký Islandčan (a klubu West Ham United, ktorý spoluvlastní islandský investičný fond Straumur Burdaras). Dokonca aj o hádzanú, v ktorej patria Islandčania k absolútnej svetovej špičke, som sa začal zaujímať.

A navyše ešte aj toto: môj starý dánsky kamarát Jesper nielenže býva v Kodani na ulici Njalsgade (pomenovanej podľa hrdinu najslávnejšej islandskej ságy), no pred pár rokmi v blízkosti jeho ulice otvorili novú stanicu metra s názvom Islands Brygge. To už považujem za akési žmurknutie osudu. Jednoducho: akoby všetko mierilo

na Island.

Island sa stal mojím koníčkom a obsesiou. Znovu však pripomínam: pri všetkej úcte ku krásnej a divokej prírode, viac ma zaujíma mesto. A ľudia. A hudba.

Tak som sa rozhodol napísať túto knihu. Bude niečím medzi cestovateľskou reportážou, osobným denníkom, historickým príbehom... Bude kolážou. Treba však ešte objasniť jednu vec.

Táto kniha nie je o Islandčanoch ani o Islande. Neverím stereotypom a zovšeobecneniam: Islandčania sú tichí, milí, na depresie náchylní, podnikaví, vzdelaní, sebavedomí, pekní, blondatí, do seba zahľadení, slušní, tolerantní, všeobecne talentovaní, pracovití, chladní, priami, pyšní, frivolní. To všetko sa o nich hovorí, ale netuším, či je to pravda. Lebo neviem, ako sa to dá zistiť, potvrdiť, dokázať či vyvrátiť.

Osobne poznám len asi 100 Islandčanov, čítal som niekoľko kníh islandských autorov, videl som zopár filmov, bol som na nejakých výstavách, počúvam veľa islandskej hudby. Chodím po islandských uliciach, vysedávam na Islande v kaviarňach, chodím do obchodov, na koncerty, na kúpalisko, raz som bol v tamojšom parlamente, dvakrát v kostole. Dýcham islandský vzduch, sprchujem sa tam v prirodzene aromatizovanej vode, ktorá vyviera spod ostrova. Medzi mojimi

priateľmi a známymi sú hudobníci, výtvarníci, zo pár politických aktivistov (sprava aj zľava), dvaja novinári, jeden filmový režisér. Ani jeden rybár, robotník v hliníkárni, ani jeden účtovník, manažér či pracovník daňového úradu. Tých všetkých je na Islande oveľa viac než hudobníkov, filmárov a výtvarníkov.

Budem písať o tom, čo som videl, o ľuďoch, ktorých poznám, o hudbe, ktorú počúvam – a na-pokon asi tak trochu aj o sebe.

HRESSÓ ETC.

Na Islande pravdepodobne vybuchne ďalší vulkán. Teda aspoň si to myslí Páll, geofyzik z University of Iceland, ktorý sa o svoj kvalifikovaný názor podelil s divákmi islandskej verejnoprávnej televízie RÚV. Jeho meno sa nečíta ako v maďarčine, ale „pátl“, pričom to t treba vytvoriť nie špičkou, ale zadnými okrajmi jazyka – tento typický islandský zvuk sa zaraďuje v rôznej intenzite, zato však automaticky pred každé zdvojené písmeno. Kto dokáže toto „tl“ správne vysloviť, je v tretine cesty k ovládaniu islandčiny. Kto ho dokáže v hovorovej islandštine rozpoznať, je v polovici.

Páll sa volá celým menom Páll Einarsson, ale na Islande úplne stačí, keď povieme, že je to geofyzik Páll z Islandskej univerzity. To preto, lebo ľudia sa tam oslovujú krstnými menami. Priezviská používajú len v stave núdze. Radšej povedia: „Páll, ten geofyzik“, prípadne: „Páll, čo rozprával o novej sopke v televízii“, než by mali povedať Páll Einarsson. A keby ste si chceli overiť, či hovorím pravdu, tak pokojne Pállovi zavolajte. Jeho meno v telefónnom zozname však hľadajte pod P, nie pod E.

Keď sa na Islande s niekým zoznámite, spolu s menom vám povie svoj mikropribeh. Teda aspoň to, odkiaľ pochádza, čo robí, prípadne aj koho je synom či dcérou. A ešte: súrodenci nemajú úplne

rovnaké priezviská. Ak by napríklad náš geológ Páll Einarsson mal sestru Arnú, volala by sa Arna Einaradóttir. Je to logické: Páll je Einarov syn (son), Arna je jeho dcéra (dóttir).

No a čo nám to teda ten geológ Páll hovorí? V podstate nič prekvapivé. Len sa snažil vysvetliť, prečo rieka Gigjukvisl („Chjúvisl“), jedna z mnohých, ktoré vytekajú spod obrovského ľadovca Vatnajökull („Vatnajökütl“) na juhu ostrova, má zrazu z ničoho nič viac vody. Oveľa viac, nakoľko sa voda vylieva z koryta a zaplavuje okolité lúky. Páll hovorí, že voda pravdepodobne pochádza z ľadu, ktorý sa roztopil v dôsledku vulkanickej činnosti pod ním, a nevyklučuje ani to, že keď sa rozpustí dostatočné množstvo ľadu, z diery v ľadovci vyhrezne láva.

Niet však dôvodu k panike, ba ani k znepokojeniu. V okolí rieky Gigjukvisl nikto nebýva a ak naozaj dôjde k eurpcii, tak to bude zrejme iba príležitosť urobiť si zopár exotických fotografií.

Island je totiž zasadený doprostred divočiny a živly nepovažuje za niečo pozoruhodné. Islandania vedia, že to je atraktívne pre turistov (v letných mesiacoch ich v Reykjavíku spoznáte podľa goretexu a outdoorových outfítov v duchu najnovšej trekkingovej módy a tiež podľa toho, že cez ulice prechádzajú iba na prechodoch nevediac, že islandskí šoféri dajú chodcovi prednosť

kdekoľvek), a preto im na „výpravy do divočiny“ pripravujú dokonalú infraštruktúru (keď píšem tieto slová po ulici prechádza obrovské terénne auto s nápisom „Mountaineers Of Iceland - Your Ticket To Adventure“ na dverách – vozí turistov na „ľadovcové dobrodružstvá“, a hneď za ním ide menší autobus konkurenčnej firmy Reykjavik Excursions, ktorá vozí cestujúcich z letiska do mesta a ponúka menej dobrodružné exkurzie). Príroda im (Islandanom aj turistom) občas spôsobí menšie nepríjemnosti a trochu im skomplikuje život, ale oni (Islandania) to berú vecne (vedia, kde žijú). Keď prší (a prší skoro každý deň) alebo sneží, tak si len na hlavy natiahnu kapucne, keď fúka, tak si pozapínajú bundy. Alebo sa schovajú do kaviarne.

Hressó som objavil pri prvej návšteve Islandu. Nemusel som hľadať dlho. V tejto kaviarni, ktorá sa oficiálne volá Hressingarskálinn, čo znamená „Občerstvovacia stanica“, bolo totiž „media center“ festivalu Iceland Airwaves. Takže sme sem spolu s mojou dcérou Lenou jednoducho prísť museli (ak sme chceli náramky, ktoré otvárali dvere na koncerty). Odvtedy je toto miesto pre mňa jedným z nervových uzlov Reykjavíku. Hressó má dokonale strategickú pozíciu. Keď zídete dole kopcom z Vesturbær (Západné mesto) popri cintoríne (Hólavallagarður) dole do

Midbær (Stredné mesto, poeticky nazývané aj Down-town), cestou skontrolujete, či je jazeró Tjornin a mohutný kostol Hallgrímskirkja na svojom mieste a strihnete si to krížom cez parčík Austurvöllur so sochou Jóna Sigurdssona, bojovníka za islandskú nezávislosť (to sa len tak hovorí, že „bojovník“, v skutočnosti to bol historik, odborník na ságy, novinár a celoživotný poslanec Althingu, teda islandského parlamentu – práve preto jeho socha stojí v parčíku Austurvöllur pred Althingom), a okolo staromódne majestátneho hotela Borg sa dostanete na Austurstræti, prejdete okolo štvorposchodového kníhkupectva Eymundsson a ste tam.

Občerstvovacia stanica Hressó sídli v pomerne zanedbanom, architektonicky nevýraznom dome so špicatou strechou, akých je v Reykjavíku väčšina. Hoci takmer celá stena od ulice je sklenená, vnútri je vždy prítmie. Pri prvej návšteve to zrejme odrádza, pri ďalších sa človek cíti ako doma. Aspoň ja som sa tak vždy cítil, lebo ani doma nemám rád silné svetlo. A tiež: doma vždy znie hudba, ktorá sa mi páči a často je tam (doma aj v Hressó) zapnutý televízor a v ňom ide futbal, čomu skoro nikto v domácnosti nevenuje pozornosť. A ešte: v Hressó vám kávu dajú do termosky a potom ju môžete dlho popíjať. Termosku mimoriadne oceníte, ak si pri

káve radi zapálite cigaretu. Na Islande sa prísne dodržiava zákaz fajčenia vo všetkých uzavretých priestoroch. Preto má väčšina kaviarní, pubov a hudobných klubov niekde nejaký dvorček alebo terasu (alebo aspoň striešku nad a popolník pred vchodom). Hressó je z tohto hľadiska unikátne: má krytú, vyhrievanú terasu, ktorá je normálnou súčasťou reštaurácie. Na terase sa môže fajčiť. Je to pravdepodobne jediné miesto v severnom Atlantiku, kde môžete zároveň piť kávu či pivo, sedieť za normálnym stolom a pokojne pritom inhalovať tabakový dym. Sú takí, čo to dokážu oceniť.

V Hressó, podobne ako asi vo všetkých reykjavíckych kaviarňach, celkom slušne, hoci pomerne jednoducho varia. To znamená nejaká rybia polievka, teľacina so zemiakmi, a hlavne niekoľko variantov hamburgeru s hranolkami. A propo, hamburger: tak ako na Slovensku sú „národným jedlom“ halušky, na Islande je to hustá polievka s jahňacím mäsom (kjötsupa), sušená ryba alebo mierne nahnutý žralok. Ale tak ako na Slovensku je samozrejmosťou jedálneho lístka v každej krčme vyprážený syr, tak na Islande sa nevyhnete hamburgeru (harbórgar) a hotdogu (pylsur). Ak ste si doteraz mysleli, že hamburger je to, čo dostať v McDonalde, v Reykjavíku zistíte, že to nie je také jednoduché. Po prvé, McDonald na Islande

foto © Lajos Mészáros

foto © C is for the Cookie